

Lausunto perusopetuslain muuttamisesta puhelimien ja muiden mobiililaitteiden osalta

Kiitän mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta. Lakiuudistuksen päämääräksi asetettu tavoite häiriöttömän oppimisympäristön takaamisesta on tärkeä, mutta ratkaisuksi esitetty mobiililaitteiden kieltäminen sisältää useita ongelmia ja on mahdollista, että oppilaan oikeudet ja opetussuunnitelman tavoitteet jäävät muutoksen myötä toteutumatta.

Lakimuutoksen ja mobiililaitteiden kieltämisen toivotaan edistävän oppilaiden keskittymistä ja siten pysäyttävän oppimistulosten heikkenemisen. Oppimistuloksiin vaikuttavia tekijöitä on lukuisia ja yksittäisen häiriönlähteen kieltäminen ei välttämättä tuo ratkaisua. Mobiililaitteiden kieltäminen heikentää oppilaan mahdollisuuksia harjoitella oppimisen ja opiskelun säätelyä, vaikka kuitenkin juuri säätelytaitojen harjoittelun tiedetään olevan yhteydessä parempiin oppimistuloksiinⁱ.

Hallituksen esityksessä mobiililaitteiden käyttöä halutaan rajoittaa, jotta työrauha oppitunneilla paranisi. Esityksessä arvioidaan, että mobiililaitteiden kieltämisellä tuetaan erityisesti heikommassa asemassa olevien lasten oppimistuloksia (HE 212/2024, s.24). PISA-tutkimus kuitenkin osoittaa, että digitaalisten resurssien kohtuullinen hyödyntäminen on yhteydessä parhaimpaan osaamiseen. Puolestaan ne oppilaat, jotka eivät hyödynnä digitaalisia resursseja lainkaan, menestyivät matematiikan tehtävissä heikoitenⁱⁱ. Lisäksi havaittiin, että digitaaliset resurssit oppitunneilla häiritsivät oppilasta itseään, mikä tarkoittaa, että oppilaat ovat tunnistanee tarpeen kehittää itsesäätelytaitojaan ja koulujen tulisi tukea oppilaita digitaalisen osaamisen säätelyssä. Kaikkiaan PISA-tutkimuksen mukaan työrauha suomalaisissa kouluissa on *parantunut* vuodesta 2012 vuoteen 2022, vaikka juuri tänä aikana mobiililaitteet ovat luokahuoneissa yleistyneet.

Lausunto tarkastelee lakimuutosta perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin kirjattujen tavoitteiden näkökulmista. Lisäksi tuodaan esiin huoli kiellon negatiivisista vaikutuksista oppilaiden koulunkäyntiin liittyviin asenteisiin, joiden tiedetään heikentyneen huolestuttavasti viime vuosinaⁱⁱⁱ.

Opetussuunnitelman tavoitteet ovat vaarassa jäädä täyttymättä

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa tieto- ja viestintäteknologian tavoitteiden mukaan oppilaita: 1) ohjataan ymmärtämään teknologian toimintaperiaatteita sekä kehittämään käytännön taitojaan, 2) opastetaan käyttämään teknologiaa vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti, 3) opetetaan käyttämään teknologiaa tiedonhallinnassa sekä tutkivassa ja luovassa työskentelyssä, ja 4) mahdollistetaan harjoittelu digitaalisessa vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa.

Tavoitteilla tähdätään digitaaliseen osaamiseen, joihin kuuluu kyky säädellä digilaitteiden käyttöä oppimista ja hyvinvointia edistävästi. Digitaalinen osaaminen, kuten muukin osaaminen, kehittyy harjoittelemalla (HE 212/2024, s.9).

Tutkimustieto osoittaa, että vaikka nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa teknologian käytön kouluissa laajasti, silti oppilaat harjoittelevat digitaalisia taitoja ja laitteiden käyttöä harvoin^{iv}. Digitalisoituneessa yhteiskunnassa oleelliset taidot, kuten algoritmien toimintaperiaatteiden ymmärtäminen ja kriittinen digilukutaito jäävät nykyisellään usein saavuttamatta^v. Lakimuutos voisi heikentää tilannetta entisestään.

Opetussuunnitelman tavoite opastaa oppilaita käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa *vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti* pitää sisällään sen, että oppilaat harjoittelevat omien mobiililaitteiden käytön säätelyä niin, että heidän hyvinvointinsa ei kuormitu häiriötekijöillä tulevaisuuden opiskelu- ja työelämässä. Koulun tulisikin taata kaikille oppilaille tasa-arvoinen mahdollisuus harjoitella digitaalisessa yhteiskunnassa tarvittavia työskentelytaitoja. Mikäli mobiililaitteet ovat jatkossa kiellettyjä, on mahdollista, että taito käyttää teknologiaa vastuullisesti ja ergonomisesti jää toteutumatta. Hallituksen esityksessä onkin nostettu esiin aiheellinen huoli, että lakimuutoksen seurauksena perusopetuksen päättävien oppilaiden digitaaliset taidot eivät kehity tasolle, jota tarvitaan opinnoissa ja työelämässä (HE 212/2024, s.22).

DigiVOO-tutkimuksen yhteydessä eri puolilla Suomea kerätyissä haastatteluissa oppilaat korostivat erityisesti digitaalisissa ympäristöissä vaadittavien omaan turvallisuuteen liittyvien sekä vuorovaikutustaitojen opiskelun tärkeyttä. Lakimuutoksen pohjaksi teetetyssä oppilaiden kuulemisessa oppilaat kokivat tärkeäksi voida olla vuorovaikutuksessa perheen ja ystävien kanssa välitunneilla, sillä se lisää turvallisuuden tunnetta ja toisaalta vähentää yksinäisyyttä, vaikka he kertoivat myös kiusaamisesta. Digitaalisilla laitteilla tapahtuvaan kiusaamiseen tulisikin koulussa tarttua digitaalisia vuorovaikutustaitoja harjoittelemalla, sillä oppilaiden vapaa-ajan tilanteet ja toiminta heijastuvat myös koulupäivään. Oppilaiden mukaan digitaalisten vuorovaikutustaitojen harjoittelu puuttuu kouluista kokonaan^{vi}, vaikka ne sisältyvät opetussuunnitelman tavoitteisiin. Mobiililaitteisiin liittyvät rajoitukset saattavatkin entisestään heikentää perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin asetettujen tavoitteiden toteutumista myös vuorovaikutus- ja verkostoitumistaitojen osalta.

Kiellot lisäävät kielteisyyttä ja hankaloittavat arkea

Lähes kaikki koulut käyttävät digitaalisia sovelluksia tiedottamiseen ja yhteydenpitoon oppilaiden ja huoltajien kanssa. Opettajat tallentavat järjestelmiin koearvosanoja, tuntimerkintöjä ja viestejä esimerkiksi liikuntatuntien tapaamispaikoista ja välineistä. Kuulemisen yhteydessä oppilaat kertoivat usein tarkistavansa opettajien lähettämiä ilmoituksia välitunneilla. Hallituksen esityksen mukaan mobiililaitteita voitaisiin

jatkossakin käyttää opetuksessa opettajan ohjeen mukaan. Esityksessä ohjeistetaan, että *oppitunnit, joilla laitteita käytetään, on hyvä olla etukäteen tiedotettuna oppilaille* (HE 212/2024, s.26). On oletettavaa, että tiedottamiseen käytetään digitaalista sovellusta, joten oppilas tulee jatkossakin tarvitsemaan omaa mobiililaitettaan. Lakimuutoksen yhtenä perusteena mainittua kalliiden mobiililaitteiden omistamista koskevaa tasa-arvo-ongelmaa ei siten voida lakimuutoksella ratkaista.

Hallituksen esitystä varten on ansiokkaasti kartoitettu mobiililaitteiden käytön nykytilannetta kouluissa. Nykyiseen lakiin perustuen jo nyt opetuksen järjestäjistä 85,2 prosenttia oli rajannut puhelinten käyttöä järjestyssäännöillä kaikissa sen alakouluista ja 87,6 prosenttia yläkouluissa. Motivan selvityksen mukaan yli 70 prosenttia oppilaista (N=883) vastasi, että ei käytä puhelinta lainkaan oppitunneilla ilman opettajan ohjeistusta. Mobiililaitteet näyttävät siis häiritsevän koululaisista vähemmistöä ja ovat ilmiö, joka kyettäisiin ratkaisemaan kouluissa nykyisen lain puitteissa. Myös lausuntopalveluun lain valmisteluvaiheessa jätetyissä lausunnoissa moni piti nykyistä lainsäädäntöä riittävänä. Lisäksi lausunnonantajat toivat esiin, että mobiililaitteen käyttäminen on tärkeä apuväline monelle oppilaalle (HE 212/2024, s.35) ja kiello hankaloittaisi koulun arkea.

Jatkossa esityksen mukaan perusopetuksen järjestäjän olisi määrättävä mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana. Työpäivällä tarkoitetaan oppituntien lisäksi välitunteja, ruokailua ja siirtymätilanteita. Mobiililaitteiden pääsääntöinen kiello lisää opettajien valvontatyötä mikä voi aiheuttaa ristiriitoja oppilaiden ja opettajien välille, sillä tiedetään, että kiellot ja huomion kiinnittäminen esimerkiksi häiritsevään käyttäytymiseen voimistavat kielteistä ilmapiiriä koulussa. Tiedetäänkin, että häiriöitä on tehokkaampaa ehkäistä vahvistamalla toivottua käytöstä ja oppilaiden kuulluksi tulemisen tunnetta kuin kiinnittämällä huomiota häiritsemiseen^{vii}.

Oppimistulosten heikkenemisen tiedetään olevan voimakkaasti yhteydessä oppilaiden kouluun ja opiskeluun liittyviin asenteisiin siten, että mitä myönteisemmät asenteet sitä paremmat oppimistulokset ovat. Viime vuosina oppilaiden asenteet ovat muuttuneet kielteisemmiksi ja samaan aikaan oppimistulokset entisestään heikenneet. Valtakunnallisen oppimaan oppimisen arvioinnin mukaan yhdeksäsluokkalaisten usko sattumaan oppimistulosten selittäjänä on voimistunut. Jatkossa on tärkeää tukea oppilaiden kokemusta siitä, että heillä on itse mahdollisuus vaikuttaa omaan oppimiseensa. Kieltojen yleisesti tiedetään heikentävän omistajuutta ja tunnetta päätäntävällästä^{viii}, joten on mahdollista, että mobiililaitteiden kieltäminen entisestään heikentää oppilaan tunnetta omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Tutkimustiedon valossa perusopetuslakiin ei tarvita muutosta mobiililaitteiden osalta.

-
- ⁱ Dent, A.L., & Koenka, A.C. (2016). The Relation Between Self-Regulated Learning and Academic Achievement Across Childhood and Adolescence: A Meta-Analysis. *Educational Psychology Review* 28, 425–474. <https://doi.org/10.1007/s10648-015-9320-8>
- ⁱⁱ Hiltunen, J., Ahonen, A., Hienonen, N., Kauppinen, H., Kotila, J., Lehtola, P., Leino, K., Lintuvuori, M., Nissinen, K., Puhakka, E., Sirén, M., Vainikainen, M.-P. & Vettenranta, J. (2023). PISA 22, ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja, 2023: 49. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165295/OKM_2023_49.pdf
- ⁱⁱⁱ Vainikainen, M.-P., Saarnio, M., Asikainen, M., Mikkola, E., Lindgren, E., Koivuhovi, S., Gustavson, N., Hienonen, N., Lintuvuori, M., Nazeri, F., Kupiainen, S., Mallat, E., Kilpi, N., Luhtajärvi, H., Mergianian, C., Oinas, S., Nyman, L., Kanerva, S., Ahtiainen, R., Heikonen, L., Ortner, T., Lahtero, T., Luumi, L., Kuitunen, H., & Hotulainen, R. (2025). Valtakunnallinen oppimaan oppimisen arviointi 2024 – ensituloksia. Koulutuksen, arvioinnin ja oppimisen tutkimuskeskus REALin julkaisuja 2025:1. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3823-7>
- ^{iv} Oinas, S., & Vainikainen, M.-P. (toim. 2024). Digitalisaatio oppimisen ja oppimistulosten selittäjänä. Kasvatusalan tutkimuksia; nro 86. Suomen kasvatustieteellinen seura. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/96937>
- ^v Kahila, J., Vartiainen, H., Tedre, M., Arkko, E., Lin, A., Pope, N., Jormanainen, I., & Valtonen, T. (2024). Pedagogical framework for cultivating children's data agency and creative abilities in the age of AI. *Informatics in Education* 23, 2, 323–360, DOI 10.15388/infedu.2024.15
- Kiili, K., Hirvonen, H., Hämäläinen, E., Kanninen, L., Kiili, C., Kulju, P., Kupiainen, R., Muukkonen, P., Paakkari, L., Ruotsalainen, J., & Torppa, M. (2023). Nuoret tarvitsevat enemmän tukea kriittiseen lukemiseen: Policy Brief 3/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202410259490>
- ^{vi} Oinas, S., & Hotulainen, R. (2024). Havaintoja ja yläkoululaisten ajatuksia digitalisaatiosta oppitunneilla. Teoksessa S. Oinas & M.-P. Vainikainen (toim.) Digitalisaatio oppimisen ja oppimistulosten selittäjänä, s. 427–452. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/96937>
- ^{vii} Ruttledge, R. (2022). A whole school approach to building relationships, promoting positive behaviour and reducing teacher stress in a secondary school. *Educational Psychology in Practice*, 38, 3, 237–258. <https://doi.org/10.1080/02667363.2022.2070456>
- Moore Partin, T.C., Robertson, R.E., Maggin, D.M., Oliver, R.M. & Wehby, J.H (2010). Using teacher praise and opportunities to respond to promote appropriate student behavior. *Preventing school failure*, 54, 3, 172–178.
- ^{viii} Reyes, M. R., Brackett, M. A., Rivers, S. E., White, M., & Salovey, P. (2012). Classroom emotional climate, student engagement, and academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, 104(3), 700–712. <https://doi.org/10.1037/a0027268>
- Goodman, J. F. (2013). Charter Management Organizations and the Regulated Environment: Is It Worth the Price? *Educational Researcher*, 42(2), 89–96. <https://doi.org/10.3102/0013189X12470856>